

<https://www.knuba.edu.ua/u-knuba-startuvav-proyekt-robotab-pidpysano-dogovir-pro-stvorennya-laboratoriyi-robototekhniki/>

9. КНУБА та Інститут судових експертиз стали партнерами: експертиза споруд, фортифікацій, наукові дослідження та навчання. URL : <https://www.knuba.edu.ua/knuba-ta-institut-sudovyh-ekspertyz-pidpysaly-memorandum-ekspertyza-sporud-fortyfikacziy-naukovi-doslidzhennya-ta-navchannya/>

Долинська Марія Степанівна,

професор кафедри господарсько-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «БЛИЗЬКІ РОДИЧІ» ЗА УКРАЇНСЬКИМ АНТИКОРУПЦІЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ТА НОТАРІАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Близькі родичі, як свідчить практика, у непоодиноких випадках беруть участь в корупційних правовідносинах. Дійсно, наявність родинних, релігійних, формально-юридичних підстав до особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, її професійної діяльності, результатів такої діяльності, негативно впливає на загальний стан чистоти публічної служби. Для позначення таких осіб законодавець обрав два поняття, закріпивши їх у базовому законодавчому антикорупційному акті [1, с. 134].

Таким законодавчим актом є Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII «Про запобігання корупції» [2], де в статті 1 передбачено визначення термінів у сфері запобігання корупції. Зокрема, до близьків осіб віднесено осіб, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 вищевказаного Закону (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також – незалежно від зазначених умов – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням згаданого суб'єкта. До членів сім'ї відносяться особи, які перебувають у шлюбі, а також їхні діти, у тому

числі повнолітні, батьки, особи, які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [2].

Законом України від 02.10.2019 р. № 140-IX [3] відредаговано поняття близьких осіб та членів сім'ї. Відповідно до Закону № 140-IX, близькі особи – члени сім'ї суб'єкта, зазначеного у частині першій статті 3 вказаного Закону, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта [3].

Законом України № 140-IX членів сім'ї поділено на дві окремі групи. До першої групи членів сім'ї відносяться: особа, яка перебуває у шлюбі із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 Закону № 1700-VII, та діти зазначеного суб'єкта до досягнення ними повноліття – незалежно від спільного проживання із суб'єктом. Другу групу членів сім'ї складають будь-які особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 Закону № 1700-VII (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [3].

Таким чином, Закон України від 2 жовтня 2019 року № 140-IX розширив коло осіб, які відносяться до числа близьких родичів.

Ми погоджуємося, що зміни 2019 року у визначенні «близьких осіб» і «членів сім'ї» варто вважати позитивними з точки зору змістового наповнення, визначення їх співвідношення, усунення дублювань й ускладнень для сприйняття й застосування. І, як наслідок, усунення передумов для необґрунтованого втручання в їхню «приватну автономію» [4, с. 272–273] й одночасно для уникнення цими особами відповідальності у випадках їх «дотичності» до корупційних проявів у діяльності особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [1, с. 139].

Відповідно до підпункту «б» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» [2] з 26 жовтня 2014 року до суб'єктів на яких поширюється дія антикорупційного закону відносяться нотаріуси. Тобто вказані норми поширюються на державних та приватних нотаріусів держави.

Нотаріуси здійснюють публічні повноваження, тому існують обмеження щодо вчинення нотаріальних дій за участю близьких родичів.

Обмеження щодо вчинення нотаріальних дій на користь родичів на Заході українських земель було ще встановлено Законом зь дня 25 Липця 1871, дотично заведенія нового нотаріатского порядку» [5], яким запроваджувався новий «Нотаріатській порядок» (Нотаріальний Порядок або, як його ще називають деякі вчені – Нотаріальне положення) [6, с. 87]. Актом встановлено обмеження щодо вчинення нотаріальних дій на користь родичів (§ 33). Нотаріус не мав права вчиняти нотаріальні дії: від свого імені, а також від імені своєї дружини та осіб, які є його прямими родичами, свояками, або усиновленими, або осіб, котрі є його родичами по бічній лінії аж до четвертого коліна, або свояками до другого коліна; на свою користь або на користь однієї з зазначених осіб [5]. Законодавцем наголошено, що нотаріальний документ, учинений із порушенням вказаних вимог, немає сили офіційного документа [7, с. 195].

З прийняттям 02.09.1993 р. Закону України «Про нотаріат» [8], інститут нотаріату отримав нове дихання, оскільки, поряд з державним нотаріатом з'явився новий інститут – приватний нотаріат [9, с. 186].

Обмеження щодо вчинення нотаріальних дій передбачено у статті 9 акту. Так, нотаріус (як державний, так і приватний), посадова особа органу місцевого самоврядування, які вчиняють нотаріальні дії, не вправі вчиняти нотаріальні дії на своє ім'я і від свого імені, на ім'я і від імені свого чоловіка чи своєї дружини, його (її) та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер), а також на ім'я і від імені працівників даної нотаріальної контори, працівників, що перебувають у трудових відносинах з приватним нотаріусом, або працівників даного виконавчого комітету. Посадові особи органу місцевого самоврядування не вправі вчиняти нотаріальні дії також на ім'я і від імені даного виконавчого комітету. Посадові особи, перелічені у статті 40 вказаного Закону, не вправі посвідчувати заповіти та довіреності на своє ім'я і від свого імені, на ім'я і від імені свого чоловіка або своєї дружини, його (її) та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер). Нотаріальні і привірянні до

них дії, вчинені з порушенням встановлених цією статтею правил, є недійсними [8].

Тобто обмеження у вчинення нотаріальних дій на користь родичів стосуються не лише щодо державних та приватних нотаріусів, але й інших квазінотаріальних органів. Вказані нотаріальні обмеження перекликаються з нормами антикорупційного законодавства.

Список використаних джерел

1. Коломоець Т. О., Гаджиева Ш. Н. «Близькі особи» чи все ж таки «члени сім'ї» є домінуючим поняттям сучасного вітчизняного антикорупційного законодавства для позначення «похідних» суб'єктів корупційних правовідносин? *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2020. № 1. С. 134–143.

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції : Закон України від 2.10.2019 р. № 140-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/140-20#n65>.

4. Kolomoiets T. et al. Monitoring the lifestyle of public officials – a means of preventing corruption or legalized interference in a one's private and personal life? *Amazonia Juvesting*. 2019. Vol. 8. No. 24. P. 267–274.

5. Австрійське нотаріальне Положення 25 липня 1871 р. *Вісник Законів Державних для Королівств и Країв в Державной Думе заступленних*. XXXII. Ч. 75. С. 160–203.

6. Долинська М. С. Нотаріат та нотаріальне законодавство на західноукраїнських землях за часів Австро-Угорщини (на прикладі Австрійського Нотаріального порядку від 25 липня 1971 року). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 85–99.

7. Долинська М. С. Становлення та розвиток законодавства про нотаріальну діяльність в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2017. 465 с.

8. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

9. Долинська М. С. Поняття, предмет та методи українського нотаріального права. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2 (59). С. 186–194.